

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH**

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Volný čas jako prevence rizikového chování

Vedoucí práce: doc. Michal Kaplánek, Th.D.

Autor práce: Simona Hanousková

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: 3.

2019

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb., zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Jindřichově Hradci dne 28. února 2019

Simona Hanousková

Poděkování

Děkuji panu doc. Michalu Kaplánkovi, Th.D., za jeho cenné rady, připomínky a přístup při metodickém vedení mé bakalářské práce. Ráda bych také poděkovala své rodině, která mi byla oporou po celou dobu studia.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá tématem „Volný čas jako prevence rizikového chování“. V současné době se volný čas stává objektem zájmu nejen pedagogických a sociálních pracovníků, ale stává se čím dál častěji i předmětem politických diskuzí. Vytváření vhodných podmínek pro volný čas již není pouze záležitostí rodiny nebo školy. V posledních letech je zaznamenána vzrůstající tendence zájmu o volný čas ze strany obcí, krajů a samotného státu, neboť vhodným využitím volného času se může předcházet negativním jevům, zejména rizikovému chování mládeže. Hlavním cílem této práce je analýza volnočasových aktivit jako jedné z forem prevence rizikového chování. Cílem práce je zhodnotit, jakými volnočasovými aktivitami lze účinně předcházet vybraným formám rizikového chování (jako je užívání alkoholu a omamných a psychotropních látek a jedů nebo šikana ve školských zařízeních).

Klíčová slova: Volný čas, volnočasové aktivity, rizikové chování, prevence, návykové látky, alkohol, závislost, šikana

ANNOTATION

The bachelor thesis deals with the topic "Leisure time as prevention of risky behaviour". At present, leisure is not only an object of interest of pedagogical and social workers but it also increasingly becoming a subject of political discussions. Creating suitable leisure conditions is no longer just a matter of family or school. In recent years, a growing tendency of interest in leisure time from the part of municipalities, regions and the state itself has been noticed, as a suitable use of leisure time can prevent negative phenomena, especially risky behaviour of young people. The main aim of the thesis is to analyse leisure activities as one of the forms of prevention of risky behaviour. The aim of the work is to evaluate the leisure activities that can effectively prevent selected forms of risky behaviour (such as the use of alcohol and narcotics and psychotropic substances and poisons, or bullying in school facilities).

Keywords: Leisure, leisure activities, risky behaviour, prevention, addictive substances, alcohol, addiction, bullying

Obsah

Úvod	6
1. Dnešní mládež a volný čas	10
1.1. Faktory ovlivňující způsob trávení volného času	11
2. Rizikové chování a jeho příčiny	13
2.1. Záškoláctví.....	14
2.2 Šikana.....	15
2.3. Závislost na návykových látkách	16
3. Subjekty podporující volnočasové aktivity	18
3.1. Rodina	18
3.2. Škola a zařízení školy.....	20
3.3. Zájmové spolky a sdružení	20
3.4. Nízkoprahová zařízení dětí a mládeže.....	21
4. Volnočasové aktivity jako vhodná forma prevence rizikového chování.....	23
4.1. Primární prevence rizikového chování (sociálně patologických jevů)..	24
4.2. Volnočasové aktivity jako vhodná forma nespecifické primární prevence	26
4.3. Specifická primární prevence vybraných forem rizikového chování....	28
Závěr.....	31
Literatura	33
Slovníček.....	35
Přílohová část.....	37

Úvod

Volný čas, respektive vhodné využití volného času, se stává v dnešní moderní době fenoménem, neboť velkou měrou ovlivňuje nejenom náš život, ale zejména pak výchovu našich dětí a mládeže. V obecné rovině můžeme vše shrnout starým, ale stále platným příslovím „kdo si hraje, nezlobí“. V období dětství se mohou děti věnovat obrovské škále různých zájmových aktivit, na které v pozdějším věku již nebudou mít zcela určitě takový dostatek času. Adekvátní využívání volného času, správné zvolení zájmového kroužku nebo jakákoli aktivní činnost může do určité míry určitým způsobem eliminovat rizikové chování, jako je požívání omamných a psychotropních látek a alkoholu, záškoláctví, agresivita, nebo pomáhá řešit nejrůznější typy závislostí (hraní na automatech, videohry). Pokud dokáže dítě využít lépe svůj volný čas aktivním sportováním nebo zapojením se do různých kulturních aktivit, tak zcela určitě nebude mít potřebu se začleňovat do prostředí, ve kterém se vyskytují konkrétní formy rizikového chování. Takové dítě nebude vyhledávat kontakt s osobami, které užívají drogy nebo jiné omamné a psychotropní látky, nebo osoby, které jsou vůči svému okolí agresivní.

Každý z nás využívá svůj volný čas jiným způsobem a v rámci svých aktuálních možností. Zpravidla provozujeme takové aktivity, při kterých se rozvíjí naše osobnost, posiluje se tělo a mysl, a v rámci takovýchto aktivit lidský organismus může i relaxovat. Nejrůznější volnočasové aktivity nám a hlavně dětem pomáhají se odreagovat od všedních školních povinností a dospělým osobám od každodenního stereotypu. Je pouze na každém z nás, jak naloží se svým volným časem. Volnočasové aktivity jsou důležitým celoživotním faktorem. Uspokojují mnohé potřeby jedince, vychovávají ho, rozvíjí jeho osobnost a zájmy, sociálně ho začleňují, utváří jeho postoje a hodnoty, a proto velmi oprávněně přitahují výjimečnou pozornost.¹

Dnešní uspěchaná doba, nejmodernější technika a zejména disfunkce rodiny s sebou přináší tíživé úskalí v podobě rizikového chování u dětí a mládeže. Děti jsou v daleko větší míře vystavovány nejrůznějším tlakům, které na ně vyvíjí samotné prostředí, zejména v rodině nebo ve škole. Tyto tlaky mohou ovlivňovat vnitřní pocit dítěte do určité fáze, i když je dítě aktivní v rámci volného času, který nemusí plnit svou

¹ HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. str. 7. ISBN 978-80-7367-473-1.

úlohu aktivního odpočinku. Nespokojenost dítěte může vést k určitým formám rizikového chování a bez pomoci svého nejbližšího okolí nebo rodiny, může dítě tomuto chování zcela podlehnout. Současná mládež a děti školního věku jsou ve vztahu k volnočasovým aktivitám spíše více pasivní než aktivní. Značným problémem je fakt, že děti navštěvují nějaký zájmový kroužek zpravidla jednou, maximálně dvakrát za týden, což je nedostačující. Absence volnočasových aktivit má pro dítě za důsledek to, že se věnuje často jiným aktivitám patřícím do kategorie rizikového chování. Mladí lidé a malé děti tráví mnohem více volného času u televizních obrazovek a videoher. Nedílnou součástí každodenního života mládeže se stává mobilní telefon či tablet. Zejména menší děti ztrácejí postupem času kontakt s realitou. Nejsledovanější televizní stanicí v ČR se stává Nova. Podle Matouška „*stanice Nova je mezi čtyřmi celostátními stanicemi hodnocena experty nejvýše v těchto čtyřech škálách negativních jevů:*

- *samoučelně zobrazování násilí a jeho zlehčování,*
- *vulgární zobrazování sexu a lidského těla snižující lidskou důstojnost,*
- *agresivita zaměřená proti některým náboženským, politickým, sociálním a etnickým či jiným skupinám,*
- *špatný příklad pro děti a mladistvé ohrožující jejich psychický, morální a sociální vývoj“.²*

Někteří mladiství pod vlivem akčních filmů nebo videoher snadno podléhají iluzím, domnívají se, že to co sledují na obrazovce, sami mohou uskutečnit v reálném prostředí, ale bohužel s tragickými následky (při fyzickém napadání).

Jedním z důvodů, proč se děti a mládež nevěnují volnočasovým aktivitám, je fakt, že mnoho sportovních a kulturních volnočasových aktivit se zkomercionalizovalo a tyto aktivity se pro mnohé stávají nedosažitelnými. Dalším negativním faktorem jsou patologické jevy, které se často objevují mezi mládeží a mají podstatný vliv na způsobu trávení volného času.

Vhodnou prevencí rizikového chování (negativních patologických jevů) můžeme do jisté míry současnou mládež a děti školního věku vést mimo jiné k lepšímu životnímu stylu a k celkovému rozvoji osobnosti, a to jak po fyzické, tak i psychické stránce.

² MATOUŠEK Oldřich, MATOUŠKOVÁ Andrea. *Mládež a delikvence*. Praha 2011, s. 101. ISBN 978-80-7367-825-8

V rámci prevence jsou velmi důležité volnočasové aktivity, které plní v životě dětí a mládeže nejen relaxační a výchovné funkce.

Jedním z impulsů, který mě osobně vedl k napsání této bakalářské práce, byla mimo jiné i negativní zkušenost se šikanou mého syna na základní škole. Řešením tohoto rizikového chování, zejména k jeho eliminaci, přispěly ve velké míře volnočasové aktivity, které syn navštěvoval. Na základě osobní zkušenosti jsem zjistila, že volnočasové aktivity mohou určitým způsobem napomáhat v řešení rizikového chování.

Tato práce si klade za cíl analyzovat volnočasové aktivity jako formy prevence rizikového chování, tzn., jakými vhodnými volnočasovými aktivitami můžeme v dnešní době předcházet vybraným formám rizikového chování, které jsou součástí běžného života dnešní mládeže a dětí.

Bakalářská práce je rozdělena na úvod, následují 4 kapitoly, které na sebe vzájemně navazují, závěr a přílohy.

První kapitola je zaměřena na popis aktuálního stavu, jakým způsobem využívá dnešní mládež volný čas, a poukazuje na nejčastější negativní faktory, které ovlivňují samotný postoj dětí a mládeže k trávení volného času, dále se zabývá příčinami, které vedou k tomu, že se dnešní moderní mládež neumí aktivně zapojit do volnočasových aktivit. V souvislosti s těmito negativními faktory souvisí možnost vzniku rizikového chování, o kterém pojednává následující druhá kapitola.

Tato se dotýká rizikového chování a věnuje se jednotlivým projevům rizikového chování, jako je šikana, kyberšikana, užívání omamných a psychotropních látek a jedů, záškoláctví, vliv prostředí na jedince. V této kapitole jsou popsány příčiny a samotný vznik rizikového chování, stejně tak je popsáno i prostředí, ve kterém nejčastěji dochází k rizikovému chování. S touto problematikou jsou úzce spjaty subjekty, které si kladou za cíl předcházet rizikovým faktorům.

Z uvedeného důvodu se ve třetí kapitole dále věnuji právě těmto subjektům a projektům, jejichž cílem je předcházet rizikovému chování volnočasovými aktivitami.

Čtvrtá kapitola je hlavní částí bakalářské práce. Svým obsahem navazuje na předchozí kapitolu. Zaměřuje se na nespécifickou primární prevenci, která podporuje zdravý vývoj osobnosti a návyky chování jedince ve společnosti v rámci volného času. Tato kapitola poukazuje, jakým způsobem lze využít volný čas, zejména sportovními

nebo kulturními aktivitami, kterými můžeme předcházet formám rizikového chování, které jsou popsány v druhé kapitole. Zde se převážně zaměřuji i na oblast nabídky a poptávky po zájmových aktivitách (tzn., do jaké míry jsou různé aktivity přitažlivé).

Závěr bakalářské práce se věnuje vhodným doporučením, jak předcházet rizikovému chování mládeže. Dále podává návrhy, jak eliminovat rizikové chování zejména ve školách.

1. Dnešní mládež a volný čas

Společenský vývoj po „sametové revoluci“ v listopadu 1989 doznal v tehdejším Československu a následně v České republice značných změn nejen v oblasti politiky, kultury a ekonomiky, ale i v oblasti volnočasových aktivit. Tyto změny s sebou přinesly na jedné straně pozitiva, na straně druhé rizika. Postavení tradiční rodiny a školy se začalo po malých krocích vytrácet. Ve společnosti narůstal počet rozvedených manželských párů, stoupala nezaměstnanost, která s sebou přinesla mnoho negativních jevů. V neposlední řadě rychlým tempem narůstal vliv médií, která si podmaňovala zejména malé a mladé diváky.

Volný čas se stal objektem zájmu vědních disciplín, ale také se objevil v hledáčku vládních i nevládních institucí, které postupně začaly řešit nový fenomén - volný čas.

Volný čas tráví dnešní mládež po celém světě různým způsobem. Vzhledem k tomu, že tato práce se bude zabývat volným časem, bylo by dobré si nejdříve vysvětlit samotný pojem. Co je to volný čas? Nejlépe pojem volného času vystihují uvedené definice. Podle Kapláňka *„je to čas, s nímž individuálně disponujeme a podle svých osobních přání jej užíváme“*.³

Hofbauer definuje volný čas *„jako čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Někdy se vymezuje jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností. Přesnější a úplnější je však jeho charakteristika jako činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení.“*⁴ Nemalá část dětí a mládeže se věnuje ve svém volném čase sportu, hraní na nějaký hudební nástroj a mnoho jiným aktivitám. Značná část dětí neumí využívat volný čas a je závislá na moderních technologiích a médiích.

Podle Matouška *„masmédia mohou mít ve společnosti dezintegrační vliv, kdy se jejich prostřednictvím mohou mezi disponovanými jedinci vytvářet určitá spiklenecká spojení, v nichž mohou být syceny jejich asociální sklony“*.⁵ Bez telefonu si již mnozí

³ KAPLÁNEK, M. *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0450-3

⁴ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. str. 13. ISBN 80-7178-927-5.

⁵ MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence: situace, východiska, programy*. Praha: Portál, 1998, str. 93-101. ISBN 80-7178-226-2.

nedokáží představit, že by mohli vůbec existovat, sociální sítě zcela pohltily integritu mnoha mladých lidí.

1.1. Faktory ovlivňující způsob trávení volného času

Podle Kapláňka „*od narození má člověk před sebou celé spektrum možností, jak se bude jeho život vyvíjet. Tento vývoj pak závisí na vlivu mnoha faktorů. Tedy nejen na genetické výbavě, ale i na osobní životní vizi, kultuře společnosti, na sociálních a přírodních podmínkách prostředí a na výchovných procesech*“.⁶

Existuje značné množství faktorů, které mají podstatný vliv na trávení volného času. Nejčastějšími jsou:

□ ekonomické faktory

Jinak tráví svůj volný čas děti a mládež z rozvojových, jinak z vyspělých zemí. Ekonomické prostředí, ve kterém mládež a děti žijí a vyrůstají, má značný vliv na způsob trávení volného času. Děti pocházející z bohatých rodin mají daleko větší možnost si vybrat ze škály nabízených volnočasových aktivit, než děti z ekonomicky slabých rodin.

□ hodnoty

Vyznávané hodnoty v rodině předurčují do jisté míry, jakým aktivitám se bude dítě v budoucnu věnovat. Tento faktor je často úzce propojen s ekonomickými faktory. Hodnoty se vývojem společnosti mění. V dnešní době převažují materiální hodnoty, naopak duchovní hodnoty jsou potlačovány. Mnoho jedinců by raději rozhodovalo o dění druhých.

□ škola a výchova

Černíková uvádí, že „*výchovný proces ve školách je pojímán jako doladování výchovy rodinné*“.⁷ Mnohá školská zařízení se spíše orientují na výkonnost žáka a na to v jakém rozsahu se během školního roku probere daná látka. Školy se neorientují na potřeby jedince, který pak může být následným přístupem učitelů frustrován, protože není nejlepší. Zde může vznikat negativní postoj ke škole, jedinec se může vzdávat svých hodnot a může u něj klesat sebedůvěra. Řešením pro takového jedince bývá členství v nějaké partě, která často propadá některým formám rizikového chování.

⁶ KAPLÁNEK, Michal. *Volný čas a jeho význam ve výchově, vydání první*. Praha: Portál, 2017, str. 42. ISBN 978-80-262-1250-8

⁷ ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Prekriminalita dětí a kriminalita mladistvých, kterým byla uložena ochranná opatření*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002, s. 14

□ prostředí

Značný rozdíl je v rozmanité možnosti trávení volného času mládeže v demokratických státech a v totalitních uskupeních. V demokratickém prostředí existuje mnoho nabídek a možností, jakým způsobem mohou nejenom děti trávit volný čas. Veškeré aktivity jsou pro děti dobrovolné. V rámci totalitních režimů jsou děti a mládež odkázány pouze na státem řízené aktivity, které jsou nedobrovolné a jsou nutnou součástí života dětí. Podle Firstové *„k rozšíření volnočasových aktivit došlo především ve větších městech. V menších lokalitách se stávají některé volnočasové aktivity nedosažitelnými, ačkoli by o ně děti měly zájem.“*⁸ Neméně podstatným negativním faktorem je vliv vrstevníků, se kterými dítě tráví svůj volný čas.

□ masmédia

Negativním faktorem, který ovlivňuje trávení volného času, je rychlý a dynamický rozvoj v oblasti techniky a komunikačních technologií. Moderní technické vymoženosti, sociální sítě a dostupnost internetu značným způsobem ovlivňují chování a přístup mládeže. V dnešní době není výjimkou potkat mládež nejenom v parcích na lavičkách nebo v hromadných dopravních prostředcích s mobilními telefony v ruce a sluchátky v uších. Zvláštním jevem je, že tito mladí lidé spolu verbálně nekomunikují, a i když jsou od sebe jen pár centimetrů, vzájemně si posílají esemesky nebo vzkazy přes mobilní aplikace jako je WhatsApp nebo Facebook či Twitter.

□ rodina

Velmi důležitým faktorem, který má vliv na trávení volného času dnešní mládeže je fakt, že rodiče nemají dostatečný čas sami na sebe, natož aby se věnovali svým dětem. Časté neshody v rodině mají podstatný vliv na samotný vývoj dítěte. Uspěchaná a hektická doba nahrává negativním vlivům, které mohou do určité míry ovlivnit postoje dětí k vhodnému trávení volného času. Nevyužitý čas a pocit marnosti dávají dětem pocit nudy. Firstová uvádí *„pocitu nudy se snaží děti nějakým způsobem zbavit. Jedná se pak o různé případy protispolečenského jednání, které je často přivádí do konfliktu se zákonem.“*⁹

⁸ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, str. 103
ISBN 978-80-7380-521-0.

⁹ Tamtéž.

2. Rizikové chování a jeho příčiny

Rizikovému chování věnuje pozornost více vědních oborů. Jedná se tedy o multidisciplinární problém, jímž se zabývají vědní obory jako kriminologie, psychologie, pedagogika, sociologie a právo. Pokorný používá ve své knize definici „sociálně patologickým jevem se obecně rozumí takové chování jedince, které je charakteristické především nezdravým životním stylem, nedodržováním nebo porušováním sociálních norem, zákonů, předpisů a etických hodnot, chování a jednání, které vede k poškozování zdraví jedince, prostředí, ve kterém žije a pracuje, a ve svém důsledku pak k individuálním, skupinovým či celospolečenským poruchám a deformacím“.¹⁰

Ve společnosti se daleko ve větší míře objevují formy rizikového chování, které ohrožují zejména děti a mládež. Jedná se zpravidla o drogovou, násilnou a v dnešní době značně rozšířenou počítačovou kriminalitu. Mezi dětmi vzrůstá agresivita, velmi častým jevem ve školách je šikana a záškoláctví. Omamné a psychotropní látky a jedy jsou snadno dostupné již pro žáky základních škol. Zabránit těmto nežádoucím jevům zcela nelze, ale pokud se zaměříme na pravé příčiny těchto jevů (etiologii), můžeme se pak do určité míry naučit těmto jevům předcházet. Vzhledem k interdisciplinárnímu charakteru těchto projevů rizikového chování můžeme využít poznatků z ostatních oborů, jako jsou psychologie, pedagogika, kriminologie nebo právo. Skutečné poznání příčin vzniku rizikového chování je nezbytné pro jeho eliminaci nebo alespoň jeho zmírnění. Právě volnočasové aktivity se mohou jevit jako jedna z možností či forem preventivního opatření.

¹⁰ POKORNÝ, Vratislav, TELCOVÁ, Jana, TOMKO Anton. *Prevence sociálně patologických jevů – Manuál praxe*. Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r.s., Brno 2003, str. 9, ISBN 80-86568-04-0.

2.1. Záškoláctví

Záškoláctví nejčastěji chápeme jako chození za školu. Tímto pojmem bývá nejčastěji označována neomluvená nepřítomnost žáka ve vyučování. Podle Martínka je záškoláctví „úmyslné zameškávání školního vyučování, kdy žák o své vlastní vůli, ve většině případů bez vědomí rodičů, nechodí do školy a neplní školní docházku“.¹¹ V tomto případě žák vědomě zanedbává školní docházku. Svým jednáním žák porušuje jednak školní řád, ale hlavně školský zákon, který ve svých ustanoveních definuje, co je to povinná školní docházka.

Problematiku záškoláctví definoval i Průcha, podle kterého se jedná „o zvláštní případ absentérství, kdy se žák úmyslně, bez omluvitelného důvodu a bez vědomí, příp. souhlasu rodičů nezúčastňuje vyučování a zdržuje se mimo domov“.¹²

Příčin záškoláctví je více. Pro lepší pochopení je nutné si uvědomit, že škola znamená pro dítě zprvopočátku velmi vypjatou situaci, dítě se musí adaptovat a přijmout novou sociální pozici.

Na děti jsou kladeny různé požadavky, se kterými se různě vyrovnávají. Některé děti mají problém se přizpůsobit školnímu režimu, což se brzo projeví v jejich chování i v prospěchu. Značný vliv na dítě mají spolužáci. Může dojít k negativnímu odmítavému přístupu ze strany třídního kolektivu, který může dítě již od samého počátku a priori odmítat.

Děti, které mají určité poruchy chování, nebo mají nějaký hendikep, popřípadě jsou členy etnické skupiny, nebývají v kolektivu nějak obzvlášť oblíbené. Pro takové děti je škola frustrující, nerozumí si s učiteli, ani se spolužáky. Všechny uvedené okolnosti směřují k záškoláctví.

Příčiny záškoláctví Kyriacou dělí do tří částí:

• **Individuální patologie nebo poruchy osobnosti** – nízké sebevědomí dětí, špatné sociální dovednosti, omezené studijní schopnosti, specifické vzdělávací potřeby, špatná koncentrace pozornosti a sebeovládání.

¹¹ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 97. ISBN 978-80-247-2310-5.

¹² PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 6. akt. vyd. Praha: Portál, 2009. s. 382. ISBN 978-80-7380-124-3.

• *Špatné rodinné podmínky nebo hodnotový systém a sociální faktory v komunitě dětí se špatnou docházkou – rodiče neuznávají vzdělání jako hodnotu, péče v rodině je neadekvátní a nekonzistentní, rodiny žijí v komunitě, v níž je vysoká nezaměstnanost, ekonomická deprivace.*

• *Školní faktory často vyplývající z osnov nebo z ducha škol a ze vztahů mezi spolužáky – problémy s učiteli, špatné vztahy ve třídě, žáci negují pravidla školy, mají problém se zvládnutím učiva, osnovy a systém hodnocení jsou nedostatečně přizpůsobeny potřebám a zájmům žáků“.*¹³

Záškoláctví, jako jeden z rizikových faktorů zpravidla na sebe váže další rizikové faktory, jako je experimentování s drogami, majetková trestná činnost spočívající v drobných krádežích v obchodních domech, používání fyzického násilí. V současné době se na školách klade velký důraz na preventivní akce, které mnohdy předchází uvedenému rizikovému chování.

2.2 Šikana

Šikanu jako sociálně patologický jev definuje Dr. Kolář, jako takové chování, kdy „*jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci*“.¹⁴ Obecně šikanu vnímáme jako násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který se nemůže této situaci vyhnout a není schopen se jí účinně bránit. V daném případě se jedná o závažnou poruchu chování, které zasahuje převážně do sociálních norem a zejména do základních lidských práv. Tedy silnější jedinec nebo skupina úmyslně a opakovaně ubližuje slabšímu jedinci nebo skupině.

Příčiny školní šikany podle Dr. Koláře jsou: „**touha po moci** (přání ovládat druhého člověka), **motiv krutosti** (potěšení z pohledu na utrpení druhého), **zvědavost** (jak se chová oběť ve strachu, bolesti, ponížení), **nuda** (touha po vzrušujících zážitcích, pobavení), sklon k agresivnímu jednání a příčinou šikany může být i **nevhodný způsob výchovy**“.¹⁵

¹³ KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2005, s. 51. ISBN 80-7178-945-3.

¹⁴ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. 2. vyd. Praha: Portál, 2001. 255 s. ISBN 80-7367-014-3

¹⁵ Tamtéž.

Kyberšikana je jednou z forem šikany. Je charakteristická tím, že k šikanování oběti dochází pomocí informačních technologií (internetu, mobilní telefony, sociální sítě). Pomocí těchto moderních technologií se agresor snaží svou oběť vydírat, ztrapňovat ji, zastrašovat, či ji ubližovat. Mezi nejfrekventovanější způsoby kyberšikany patří zejména:

- vydírání pomocí internetu nebo mobilního telefonu
- časté psaní sms zpráv a volání, které jedince značně obtěžuje
- napadání uživatelských profilů na internetu
- zaslání zastrašujících zpráv a rozšiřování pomluv emailem, sms zprávami
- pořizování videí a zvukových záznamů, které jsou následně upravovány a dále šířeny po sociálních sítích s cílem poškodit konkrétního jedince (s tím souvisí i tzv. sexting, kdy jsou po internetu a sociálních sítích rozesílány fotografie se sexuální tematikou).

Kyberšikana se navíc nemusí odehrávat opakovaně, stačí, když agresor např. vyvěsí na web fotku oběti, tu si už kdokoliv může zkopírovat a rozšířit dál po světě, ještě dříve než ji poskytovatel serveru stačí stáhnout. ¹⁶

2.3. Závislost na návykových látkách

Drogová problematika patří mezi nejčastější formy rizikového chování. V češtině má droga význam „omamující prostředek“. Závislost na omamných a psychotropních látkách (dále jen OPL) je v současné době stále velkým problémem nejen v České republice.

Mezi stále negativní trendy patří snižující se věková hranice dětí, které poprvé přicházejí do styku s drogami. Vzdůstá nabídka drog a jejich náhražek. Česká republika bezesporu patří k zemím, kde se vyrábí ve velkém množství pervitin (*jedná se o látku matamfetamin, která potlačuje únavu, zrychluje psychomotorické tempo, tato látka způsobuje okamžitou závislost a při delší konzumaci navozuje stavy deprese, u některých jedinců může dojít až k toxické psychóze*).

Velkým problémem drogové scény v České republice je zejména nízká cena drog a bezesporu hlavním problémem je, že většina osob, které s drogou přichází do styku poprvé, začíná přímo na „tvrdé droze“, mezi které řadíme například opium, morfium, heroin, kokain. Mezi tzv. „lehké drogy“ řadíme marihuanu, hašiš, různé druhy hub a LSD.

¹⁶ Zpracováno podle: <http://proti-sikane.saferinternet.cz/sikana-a-kybersikana>

Mládež a děti navštěvující první stupeň základní školy často experimentují s drogou, aby vyjádřily svou nezávislost a důležitost, v mnoha případech se jedná o módní záležitost. Užívání některých druhů drog jako extáze nebo marihuany, se stává součástí běžného životního stylu mládeže a v jistém slova smyslu by se dalo říci, že se dokonce jedná o určitou formu trávení volného času. Tento problém se týká mládeže všech sociálních skupin bez rozdílů ve vzdělání, či majetkových poměrů. Problémem experimentování a následného užívání OPL nemusí ve všech případech být vinou mládeže, ale příčinu můžeme hledat v rodinách takovýchto mladých konzumentů. Velkou měrou se na užívání OPL mladistvých podílí jejich kamarádi a spolužáci. Aby dítě zapadlo do party, musí podstoupit určité zkoušky, mezi které patří i experimentování s OPL, alkoholem nebo tabákem. Děti jsou od přírody velmi zvědavé, a proto často podlehnou pokušení svých vrstevníků drogu vyzkoušet, chtějí zažít uvolnění, odreagovat se, ale neuvědomují si následky a komplikace, které následně nastávají.

U dětí a mládeže je působení OPL jiné než u dospělých. Působení OPL se dle Nešpora u dětí projevuje v níže uvedených bodech:

- závislost na návykových látkách se vytváří podstatně rychleji
- existuje u nich vyšší riziko těžkých otrav s ohledem na nižší toleranci, menší zkušenost a sklon k riskování
- ze stejného důvodu existuje i vyšší riziko nebezpečného jednání pod vlivem OPL
- u dětí a dospívajících závislých na OPL nebo je zneužívajících, bývá patrné zřetelné zaostávání v psychosociálním vývoji
- i experimentování s OPL je u dětí spojeno s většími problémy v různých oblastech života
- je zde také častější tendence zneužívat širší spektrum OPL a přecházet od jedné drogy ke druhé, nebo užívat více látek současně
- alkohol a patrně i jiné drogy narušují vytváření sítí mozkových buněk, které probíhá v dospívání, to vede k znevýhodnění těchto dospívajících¹⁷

¹⁷ NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost. Vyd. 4., aktualiz.* Praha: Portál, 2011, str. 53, ISBN 978-80-7367-908-8

3. Subjekty podporující volnočasové aktivity

Jak jsem již uvedla na začátku této práce, volný čas nám dává rozmanitou možnost věnovat se konkrétním činnostem, které nás především baví, které nás uspokojují a u kterých se můžeme psychicky a fyzicky uvolnit nebo relaxovat.

Existuje mnoho faktorů, které do jisté míry ovlivňují volný čas dětí a mládeže jako například prostředí, ve kterém tráví děti svůj volný čas, jejich schopnosti, důležitou součástí je náplň volného času. O těchto faktorech jsem již psala v předchozích kapitolách. Neméně významným faktorem, který hraje důležitou roli v rámci trávení volného času, jsou instituce a subjekty, které dětem nabízí a zprostředkovávají nejrůznější volnočasové aktivity, ať již kulturní nebo sportovní. Tyto subjekty vytváří pro děti vhodná prostředí, kde mohou bezpečně trávit svůj volný čas. Ale i volný čas, respektive vytváření podmínek pro vhodné využití volného času, něco stojí, někdo musí činnosti v rámci volného času koordinovat. V opačném případě, kdy nejsou volnočasové aktivity konkrétním subjektem dostatečně organizovány, mohou mezi dětmi vznikat určité formy rizikového chování, které často vedou k dalším sociálně patologickým jevům nebo kriminalitě mládeže.

Trávení volného času mimo školní výuku zabezpečují pro své žáky mnohé základní školy, které v rámci školních družin nabízejí dětem rozmanité sportovní i kulturní vyžití. Velmi důležitý prvek v mozaice institucí, které podporují volný čas, tvoří Domy dětí a mládeže a v neposlední řadě zájmové spolky a sdružení, základní umělecké školy a sportovní kluby. V mnoha městech jsou vytvářena nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM). Přesto nejdůležitějším subjektem, který by měl podporovat děti ve volnočasových aktivitách, je rodina.

3.1. Rodina

Velmi důležitou úlohu v rozvoji osobnosti dítěte představuje rodina jako primární sociální skupina. Podle Nikla *„její role ve výchově a socializaci dětí a mládeže je nezastupitelná a u většiny populace příznivě ovlivňuje sociální vývoj dítěte. Její základní funkce (biologicko-reprodukční, ekonomicko-zabezpečovací, kulturně socializační*

*a emociální) představují hlavní typy vlivů, které formují od nejranějšího věku sociální svět dítěte“.*¹⁸

Během společenského vývoje samozřejmě došlo i ke změnám výchovy v rodinách. Na tyto změny měla do jisté míry vliv životní úroveň rodiny, sociální prostředí, ve kterém rodina žila, její materiální vybavení. Problémem trávení volného času je také jeho finanční stránka, ne všechny volnočasové aktivity pro děti jsou zdarma, stále existuje spousta rodin, které si nemohou dovolit hradit svým dětem zájmové kroužky či jiné aktivity.

Velmi důležitým faktorem, který podstatným způsobem ovlivňuje trávení volného času v rodině, je způsob života členů v rodině, jedná se o životní styl rodiny. V případech, kdy rodiče jsou v aktivitách pasivní, můžeme předpokládat, že ani děti těchto rodičů nebudou aktivní a ve svém volném čase budou spíše inklinovat k sociálně patologickým jevům. Naopak v rodinách, kde dobře funguje aktivní činnost, kde se rodiče aktivně zapojují do sportovních aktivit, dochází k tomu, že děti následují své rodiče a nezůstávají samy pasivní, což má velký význam pro jejich budoucí rozvoj. Děti jsou velmi vnímavé a často napodobují to, co jejich rodiče dělají. Dítě se v rodině učí a pozoruje chování a jednání rodinných příslušníků, které následně napodobuje.¹⁹ Proto je vhodné, aby se děti účastnily různých aktivit, které rodina provádí. Příkladem mohou být návštěvy divadla, kina, podnikání turistických výletů, aktivní účast na rodinných dovolených. Dalším pozitivním krokem pro vývoj dítěte je, když se rodiče snaží zapojovat děti do svých sportovních či uměleckých aktivit, dítě poté může volným způsobem navázat na činnost svých rodičů. V neposlední řadě má velký vliv na děti to, jaké hodnoty, které jsou nezbytné pro samotný rozvoj dítěte, vyznávají jejich rodiče.

Z výše uvedeného jasně vyplývá, že rodiče by měli věnovat svým dětem dostatek času, aby se děti naučily svůj volný čas efektivně využívat a vhodné trávení volného času jim přineslo celkový rozvoj osobnosti.

¹⁸ NIKL, Jaroslav. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*. Praha: Policejní akademie ČR, 2000, s. 89. ISBN 80-7251-033-9.

¹⁹ PEŠATOVÁ, Ilona. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. Liberec: TU, 2007, ISBN 978-80-7372-291-3.

3.2. Škola a zařízení školy

Škola jako socializační instituce se snaží své žáky především vzdělávat, vychovávat a připravovat je na budoucí povolání. Školní docházka je v ČR povinná, ale volnočasové aktivity na školách jsou dobrovolné. V mnoha případech navazují na školní výuku, příkladem mohou být různé jazykové kurzy, počítačové, hudební kurzy, nebo sportovní kroužky, které jsou pořádány školou. Mezi tyto aktivity zpravidla řadíme i různé exkurze, návštěvy muzeí, také lyžařské kurzy či školní sportovní utkání. Účelem volnočasových aktivit všech základních škol je rozvíjet potencial mladých lidí. Jednotlivé školy pořádají místní, oblastní a republikové soutěže v různých vědních disciplínách (matematické olympiády, jazykové olympiády, atd.).

V rámci školy funguje zejména pro žáky prvního stupně školní družina, zpravidla bývá pro žáky otevřena před zahájením výuky a po skončení výuky. V rámci školních družin je žákům nabízeno mnoho aktivit, především výtvarných a umělecky zaměřených (zpěv, divadlo), ale i sportovních. Děti si mohou ve školní družině odpočinout od každodenních povinností souvisejících s výukou. Podle Hájka může být aktivním odpočinkem i pohyb venku jako spontánní či organizovaná činnost.²⁰ V posledních letech vznikla v prostorách škol nová hřiště nebo zázemí pro volnočasové aktivity.

Školní výuka a volnočasové aktivity se navzájem doplňují a tvoří tak nezbytnou součást vzdělávání žáků na základních školách. Současný trend napomáhá tomu, aby se žáci více zapojovali do volnočasových aktivit mimo školu, které jim nabízí například Domy dětí a mládeže, sportovní kluby či jiné zájmové spolky.

3.3. Zájmové spolky a sdružení

V České republice funguje mnoho zájmových spolků, sdružení a institucí, jejichž hlavní činností jsou volnočasové aktivity určené především pro děti a mládež. Tyto organizace nabízí dětem velkou škálu zájmových činností, ať se jedná o sportovní aktivity, umělecké aktivity a řemeslné aktivity, stejně tak i zájem o vědu a techniku. Veškeré činnosti jsou postaveny na dobrovolnosti. Nejrozšířenějším zařízením pro trávení volného času jsou zejména Domy dětí a mládeže (dále jen DDM), které fungují v každém větším městě. Aktivity, které tyto DDM připravují pro děti, navazují na školní

²⁰ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., 2010. *Pedagogika volného času. 2. přeprac. vydání.* Praha: Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. str. 146-147. ISBN 978-80-7290-471-6.

aktivity a rodinnou výchovu. Zřizovatelem bývají zpravidla obce a města. Zařízení takového typu mívají často své vlastní prostory, tělocvičny a v neposlední řadě i zázemí pro konání letních táborů. Činnosti, které DDM nabízí pro děti, jsou dlouhodobé a mají svůj vývoj. Práce s dětmi probíhá ve skupinkách, ale i s jednotlivci. Zájmové činnosti rozvíjí u dětí talent, rozhled a napomáhají k získávání nových informací a zkušeností. Nezanedbatelnou úlohu má i sociální role, neboť DDM navštěvují děti z různých sociálních skupin.

Dalším obdobným zařízením pro volnočasové aktivity mohou být základní umělecké školy (dále jen ZUŠ), které především rozvíjí u dětí talent v oboru hudby, tance a výtvarného umění či divadla. ZUŠ v mnoha případech připravují talentované děti na dráhu muzikantů či umělců. Výuka v ZUŠ probíhá pravidelně v určených dnech a opět je dobrovolná. V závěru roku ZUŠ pořádá koncerty či výstavy svých žáků.

V neposlední řadě se v rámci volnočasových aktivit angažují nejrůznější sportovní kluby či spolky. Hlavní náplní je především sport a rozvoj tělesné zdatnosti jedinců nebo kolektivu. Sportovní kluby či spolky umožňují svým svěřencům pravidelné tréninky. Účast dětí je na volnočasových aktivitách opět dobrovolná, ovšem finanční náklady (podle druhu sportu) bývají v dnešní době největším problémem pro rodiče, kteří se dle svých finančních možností rozhodují, jaký sportovní kroužek bude jejich dítě navštěvovat. Proto v některých městech již existuje spolupráce těchto subjektů s orgány měst a obcí. Spolupráce spočívá ve financování sportovišť, popřípadě nákladů na dopravu.

Pokud je snahou výše uvedených subjektů co nejvíce omezit sociálně patologické jevy, nejlepší prevencí proti nim je nabídka vhodného využití volného času, jako je sport, kultura nebo umění.

3.4. Nízkoprahová zařízení dětí a mládeže

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (dále také jen NZDM) je jednou z forem nízkoprahového zařízení a patří mezi sociální služby dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Tato služba se zaměřuje především na neorganizovanou mládež na velkých sídlištích, v rizikových oblastech, kde je málo organizovaných aktivit pro tuto skupinu. Zákon o sociálních službách vymezuje v Části III, Hlava I., díl 4, v § 62 pojem nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Podle uvedeného zákona *nízkoprahová zařízení*

*pro děti a mládež, poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace.*²¹

Bednářová vysvětluje pojem Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež jako „*nízkoprahové kluby, odborně nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, jsou určeny dětem a mládeži, které tráví svůj volný čas touláním na ulici, v partě či jinak neorganizovaně. Navštěvovat je mohou všichni - od jedničkářů z gymnázia přes skejťáky, vyznavače alternativního způsobu života až po "průšviháře" ze zvláštní školy. Jsou v podstatě volnočasovou alternativou k různým zájmovým útvarům, kroužkům a jiným organizovaným aktivitám, navíc ale poskytují poradenství a sociální servis*“.²²

V Jindřichově Hradci funguje od 1.1.2019 NZDM Kompas pod hlavičkou Farní charity Jindřichův Hradec, která je evidovaná jako právnická osoba na Ministerstvu kultury ČR, číslo evidence 8/1-05-701/1999 a je složkou Diecézní charity České Budějovice, která je členem Charity Česká republika. Dne 23.1.2019 se konalo slavnostní otevření, kterému byl přítomen P. Ivo Prokop, okrskový vikář z Jindřichova Hradce (viz. příloha č. 1). Posláním charity je služba milosrdné lásky a pomoci bližnímu v nouzi, která vychází z křesťanských zásad, a to bez ohledu na jeho příslušnost k rase, národnosti a náboženství. Tato křesťanská zásada je vyjádřena v evangeliu sv. Matouše slovy: „*Měl jsem hlad a dali jste mi najíst, byl jsem cizí a ujali jste se mě, měl jsem žízeň a dali jste mi napít, byl jsem nahý a oblékli jste mě*“.²³ a je mottem nejenom zdejšího NZDM.

NZDM Kompas v Jindřichově Hradci mohou navštěvovat děti ve věku od 7 do 22 let. Zpravidla by se mělo jednat o děti, které mají nějaký problém, ať již ve škole, nebo s vrstevníky, ale i v rodině. Problémy mohou souviset i s negativními formami rizikového chování, jako je šikana, nebo nejrůznější závislosti nejen dětí, ale i jejich rodičů. V rámci své činnosti NZDM nabízí dětem rozmanitou škálu her, výuku na PC. Pracovnice NZDM prvotně navazují komunikaci s dítětem a snaží se odbourat počáteční nedůvěru.

Cílem pracovnic NZDM je především dětem pomáhat, proto v rámci komunikace s dítětem je snaha o zvládnutí daného problému, které dítě má a se kterým do NZDM

²¹ § 62 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších novel.

²² BEDNÁŘOVÁ, PELECH, Zdena, Lubumír. *Sociální práce na ulici*. Brno: Doplněk, 2000. 106 s. ISBN 80-7239-048-1.

²³ Výroční zpráva Farní charity Jindřichův Hradec za rok 2017, str. 5

přišlo. Volnočasové aktivity ve formě her jsou určitou alternativou pro děti, které přišly do styku s rizikovým chováním, v mnoha případech na okrese Jindřichův Hradec se jedná zpravidla o oběti rizikového chování (děti pochází z neúplných nebo nefungujících rodin). Nové prostory NZDM Kompas v Jindřichově Hradci vytváří pro děti prostředí, které přímo vybízí k volnočasovým aktivitám. Děti se zde cítí v bezpečí a jsou stále pod dohledem zkušených pracovníků.

4. Volnočasové aktivity jako vhodná forma prevence rizikového chování

Než si položíme otázku, jakými vhodnými volnočasovými aktivitami můžeme v dnešní době předcházet vybraným formám rizikového chování, musíme si nejdříve ujasnit samotný pojem prevence a její dělení. Slovo „*prevence*“ je latinského původu a znamená *opatření učiněná předem, včasnou obranu nebo ochranu*.²⁴ V rámci odborných debat, ale i v rámci neformálních setkání, můžeme narazit na pojem prevence, kterou vnímáme jako recept na řešení nějakého negativního jevu či rizika.

Prevenici můžeme chápat jako určité formy nejrůznějších opatření, která mají za hlavní cíl, předejít nežádoucím jevům či nemoci nebo trestnému činu. Do prevence rizikového chování můžeme řadit různé typy sociálních, výchovných či zdravotních zásahů, které mohou směřovat k předcházení forem rizikového chování. Tedy, cílem prevence je vždy předcházet škodám na životě, zdraví a majetku osob, které by mohly být způsobeny negativními jevy.

Účinnou prevencí by se měla vždy snižovat nabídka negativních jevů (třeba dostupnost omamných a psychotropních látek) a dále snižovat poptávka (přesvědčit osoby, aby omamnou a psychotropní látku nechtěly).

Z hlediska času je prevence dlouhodobým procesem, neboť výsledky, kterých chceme prevencí dosáhnout, nebývají zpravidla ihned viditelné, v mnoha případech se jedná o tzv. „běh na dlouhou trať“.

Mezi hlavní nositele prevence patří stát a škola, ale bezesporu nejdůležitějším nositelem by měli být rodiče a rodina jako celek, neboť rodina může podporovat zdravý

²⁴ NEŠPOR Karel, CSÉMY Ladislav, SOVINCOVÁ Hana. *Programy prevence závislosti a možnosti jejich hodnocení*. Praha: SZÚ, 1998, str. 4. ISBN 80-7071-110-8

harmonický vývoj osobnosti, rodina pomáhá jedinci řešit každodenní problémy, napomáhá členům rodiny zvládat každodenní stres a učí jedince, jak správným způsobem prosazovat své zájmy a zároveň naplňovat své potřeby. Děti jsou jednoznačně ovlivněny takovými hodnotami, které ctí jejich rodiče.

Prevenici zpravidla dělíme na primární, sekundární a terciární prevenci.

4.1. Primární prevence rizikového chování (sociálně patologických jevů)

Primární prevencí sociálně patologických jevů rozumíme koncepční, komplexní, cílený, plánovitý, flexibilní a efektivní soubor opatření, odborných činností a nabídek, zaměřený na posilování a rozvoj společensky žádoucích postojů, hodnot, zájmů, forem zdravého životního stylu, chování a jednání jednotlivců i skupin.²⁵

Vzhledem k tomu, že rizikové chování mimo jiné zahrnuje patologické hráčství, násilné chování, šikanu, delikventní chování ve vztahu k majetku, rizikové sportovní aktivity, rizikové zdravotní návyky a sexuální chování, zaměřuje se primární prevence na každou uvedenou oblast zvlášť a snaží se tak předejít vzniku sociálně patologických jevů.

Podle Pokorného se primární prevence rizikového chování týká níže uvedených klíčových oblastí:

- a) zdravý životní styl (vytváření podmínek pro posilování žádoucích forem životního stylu)*
- b) zvyšování psychické odolnosti a zvládání stresu*
- c) postojů, hodnot, zájmů, chování a jednání objektů prevence*
- d) interpersonální vztahy, jejich úroveň a kvalita*²⁶

Nezbytným požadavkem primární prevence je přesné definování cílové skupiny, na kterou bude prevence zaměřena. Cílová skupina by měla být definována pomocí znaků, jako je věk, dosažené vzdělání, pohlaví, příslušnost k sociální skupině a v neposlední řadě určení kapacity (kolik osob se bude preventivního programu účastnit). Velmi důležité je, aby si cílová skupina osvojila znalosti a dovednosti, které

²⁵ POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. *Prevence sociálně patologických jevů*. 3. vyd. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003. str. 14. ISBN 80-86568-04-0

²⁶ Tamtéž str. 21

podporují zdravý životní styl. Cílem je, aby tato skupina osob následně dokázala uplatnit tyto návyky i v budoucnosti.

Garantem primární prevence u dětí a mládeže je především Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT). V rámci primární prevence rizikového chování se MŠMT snaží předejít vzniku rizikového chování u té kategorie žáků a studentů, u kterých se dosud rizikové chování nevyskytlo. A v případech, kdy bylo toto rizikové chování u zájmových skupin již zjištěno, snaží se MŠMT zabraňovat rizikovému chování. V rámci Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže, MŠMT vyhláší každý rok výzvu k podání žádostí o poskytnutí neinvestiční dotace ze státního rozpočtu na poskytování aktivit v oblasti primární prevence rizikového chování. Nejrůznější subjekty, organizace, ale i jednotlivci mohou v rámci této výzvy zasílat projekty primární prevence na MŠMT a v případě schválení projektu, ho mohou uplatňovat v praxi. Výzva bývá zpravidla uvedena na internetových stránkách MŠMT.²⁷

Primární prevenci zpravidla dělíme na dvě kategorie a to na primární prevenci rizikového chování specifickou a nespecifickou.

Nespecifická primární prevence zahrnuje takové aktivity a programy, které se zaměřují na rozvoj zdravého životního stylu dětí a mládeže, ve své činnosti se zaměřuje na volnočasové aktivity a je určena především těm, kteří mají zájem trávit svůj volný čas vhodným způsobem. Nespecifická primární prevence klade důraz na rozvoj osobnosti a zároveň se snaží o eliminaci vzniku a rozvoje sociálně patologických jevů. Do uvedené prevence můžeme řadit pořádání zájmových a sportovních kroužků.

Specifická primární prevence se úzce a cíleně zaměřuje na konkrétní formy rizikového chování a má vztah k určité konkrétní formě rizikového chování. Tuto prevenci lze rozdělit do tří skupin podle úrovně provádění samotné prevence. Vše závisí na intenzitě preventivního programu, dále na prostředcích a nástrojích, které jsou používány.

* První skupinou je *všeobecná primární prevence*, která je zaměřena na běžnou populaci dětí. Důležitým faktorem je pouze věk dětí. V daném případě se jedná o preventivní

²⁷ Internetové stránky MŠMT, <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/vyzva-na-podporu-aktivit-v-oblasti-primarni-prevence>

programy pro větší počet účastníků. Preventivní činnost vykonává školní metodik prevence.

* Druhou skupinou je *selektivní primární prevence*, která se zaměřuje na skupiny dětí a mládeže, u kterých se vyskytují rizikové faktory mající za následek vznik a vývoj určitých forem rizikového chování. Tyto rizikovější skupiny dětí mohou pocházet ze sociálně slabšího prostředí. V rámci této prevence se pracuje s menším počtem osob nebo pouze s jedinci. Vzhledem k náročnosti s cílovou skupinou je proto kladen důraz na vyšší vzdělání preventisty.

* Třetí skupinou je *indikovaná primární prevence*, zaměřující se na ty jedince, u kterých se již rizikové chování projevilo. Jako zásadní se jeví, co nejdříve podchytit vzniklý problém a zmírnit jeho následky. V daných případech je nezbytná role psychologa, který musí posoudit okolnosti a následně navrhnout vhodný postup řešení.

Cílem specifické primární prevence je především snaha předejít vzniku samotného rizikového chování, nebo alespoň minimalizovat možné dopady pro jednotlivce. Úkolem je hledat způsoby, jak předcházet vzniku a rozvoji rizikového chování.

4.2. Volnočasové aktivity jako vhodná forma nespecifické primární prevence

Praktické zkušenosti i odborná literatura se shodují v tom, že efektivní využití volného času je u dětí nejučinnější formou primární prevence negativních jevů. Hofbauer hovoří o následujících zásadách volnočasových sdružení:

- *dobrovolnost účasti,*
- *různorodost obsahového působení,*
- *demokratický přístup pro každého,*
- *spoluúčast.*²⁸

*Mnohé volnočasové aktivity umožňují realizovat právě onu nejdůležitější funkci volného času, kterou je funkce preventivní, jejímž působením může docházet ke snižování rizika vzniku a prezentace kriminality, asociálního a antisociálního jednání a chování dětí a mládeže.*²⁹

Současná mládež a děti školního věku mají značnou výhodu v možnosti vybrat si pro svůj volný čas takové aktivity, které jsou pro ně zajímavé a atraktivní. Zájmové spolky,

²⁸ HOFBAUER, B. 2004. *Děti, mládež a volný čas. 1. vyd.* Praha: Portál, str. 95. ISBN 80-7178-927-5.

²⁹ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: Současné trendy.* 2008, s. 240. ISBN 978-80-7367-473-1

sportovní kluby, ale i školní instituce nabízejí rozličnou škálu volnočasových aktivit, ze kterých si může dítě vybrat. Domy dětí a mládeže mimo svých dennodenních aktivit nabízí možnosti trávení volného času na zájmových dětských táborech, kde je malým účastníkům věnována dostatečná odborná péče. Volnočasové aktivity jsou připravovány zkušenými odborníky a pedagogy volného času zvláště pro každý den speciálně s cílem rozvinout jednotlivé schopnosti jedince.

Pedagog při těchto činnostech zajišťuje především bezpečnost tam, kde je to nutné, při některých aktivitách vystupuje jako rádce, konzultant nebo činnost motivuje.³⁰

Volnočasové aktivity ve formě pohybových činností pomáhají rozvíjet u dětí nejenom tělesný, pohybový aparát, ale především i psychiku. Veškeré pohybové činnosti mají blahodárny účinek na nervovou soustavu a předchází tak stavům deprese a psychickým zátěžím, které jsou kladeny na dítě v rámci školní výuky. Neméně významnou funkcí volnočasových aktivit ve formě pohybových aktivit je emoční uspokojení dítěte, neboť úspěchy v konkrétní volnočasové aktivitě mohou do značné míry jedince motivovat k další činnosti a rozvíjet ho. Významným a nezbytným faktorem pohybových aktivit u dětí je i socializační proces, protože v rámci těchto aktivit dochází u dětí k seznamování s druhými, získávání přátel a kamarádů. Díky socializačnímu procesu dochází u dětí i k rozvoji morálních zásad. Abychom mohli hovořit o prevenci negativních sociálně patologických jevů, je nezbytné, aby docházelo k realizaci volnočasových aktivit formou pohybových aktivit již v útlém věku dítěte. V tomto období se nám v rámci vývoje dítěte propojují tři složky (tělesná, duševní a sociální). Aktivní pohybové hry rozvíjí u dítěte především jeho sebedůvěru, dítě hrou získává zkušenosti, které si postupně osvojuje, a začíná mít radost z pohybu. Velký vliv má sociální komunita, ve které se dítě pohybuje. Ostatní děti spolu při těchto aktivitách často komunikují. Nedílnou součástí je pro děti motivace, soutěživost, která může vést k uspokojení potřeb dítěte. Během volnočasových aktivit se dítě naučí odhadnout své síly a schopnosti, ale především pomůže dětem stát se odolnými vůči zátěži a neúspěchům.

³⁰ HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: Současné trendy*. 2008, s. 143. ISBN 978-80-7367-473-1

4.3. Specifická primární prevence vybraných forem rizikového chování

Šikana

V oblasti šikany se domnívám, že klíčovou oblastí je vztah učitele a žáka. Dobrý učitel by měl mít přehled ve své třídě, měl by znát své žáky, jejich záliby, názory a být jim oporou. Pocit důvěry k učiteli, mít možnost se mu svěřit, je nesmírně důležitým faktorem pro žáky, ale i pro samotného pedagoga. V případě dobré znalosti prostředí, může pedagog včas zjistit náznaky šikany, odhalit možné agresory a pomoci oběti.

Každá škola přijímá v rámci prevence šikany různá opatření. Podle Říčana u šikany platí, že *jednodušší a levnější je prevence než následná represe*.³¹

Velice vhodným prvkem v rámci předcházení šikany je pravidelné soustředění na život třídního kolektivu, důležitým prvkem je tzv. stmelování kolektivu. Zkušený pedagog by neměl dělat mezi žáky žádné výjimky. Pokud ve školním kolektivu panuje přátelská nálada, nemá šikana v takovém prostředí šanci. Důležitým preventivním aspektem je pedagogický dozor o přestávkách, které jsou často největším rizikem, neboť během volné chvíle, bez přítomnosti pedagoga, začínají agresori útočit na své vybrané oběti. V případech, kdy veškerá opatření jsou neúčinná a šikana dostane v třídním kolektivu „zelenou“, je velmi důležité tento jev brzo odhalit a najít agresora a přijmout adekvátní opatření.

Miovský popisuje schéma, jak by se mělo postupovat při odhalení šikany:

*1) odhadnout závažnost a rozvinutí šikany, 2) rozhovor s informátory, 3) nalezení vhodných svědků, 4) individuální, případně i konfrontační rozhovory se svědky, 5) ochrana oběti, 6) rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi, 7) výchovná komise, 8) rozhovor s rodiči oběti, 9) práce s celou třídou.*³²

Pro pedagogy je nutné pořádat pravidelné školení v této oblasti. Získané informace by měli pedagogové následně vhodnou formou přenášet na své žáky.

Velmi důležitým faktorem je motivace. Z provedených sociologických průzkumů bylo zjištěno, že osoba agresora může mít zpravidla nějakou negativní zkušenost se šikanou, nebo se může jednat o jedince, který žije v nestabilním rodinném prostředí. Proto je nutné agresora motivovat ke zvládnutí jeho emocí a jednání. U případné oběti je velmi

³¹ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995. str. 71. ISBN 80-7178-049-9

³² Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J., Novák, P. (Eds.) (2010). *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN, Univerzita Karlova v Praze & Togga. str. 194 – 196. ISBN 978-80-87258-47-7

žádoucí posilovat její sebedůvěru, která je důležitá pro situace, kdy se agresor setkává se svou obětí.

Na některých školách v Jindřichově Hradci byly zejména o „velké přestávce“ zavedeny možnosti krátkého sportovního vyžití. Například na 4. základní škole, stejně tak i na gymnáziu, mohou studenti hrát v tělocvičně nebo na dvoře školy basketbal za účasti pedagogického dozoru. Touto činností se někteří potencionální agresoři aktivně zapojují do hry a následně nemají čas se „věnovat“ případné oběti. Zpravidla bývají tyto mini zápasy hojně sledovány ostatními žáky, mezi kterými následně dochází k posilování vzájemných vztahů.

Omamné a psychotropní látky a jedy

Prevence na úseku omamných a psychotropních látek a jedů je v podstatě daleko rozšířenější, než tomu je u předchozího rizikového chování (šikany). U dané problematiky dobře funguje propracovaná spolupráce různých institucí: školy a Policie ČR s orgány sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) a v neposlední řadě s nestátními organizacemi. Prioritně by mělo být zaneseno ve školním řádu, že požívání a distribuce omamných a psychotropních látek a jedů na půdě školy, není dovoleno. Současně by měla škola zahrnout do výuky preventivní akce týkající se popisované problematiky ve formě odborných přednášek, promítání dokumentů apod.

Jedním z nejlepších preventivních programů na úseku drog, kterého jsem se mohla zúčastnit, je program REVOLUTION TRAIN (viz. příloha č. 2), který je podporován Policií České republiky, zejména Národní protidrogovou centrálou. Jedná se o spojení šesti obrněných vagónů, ve kterých se pro účastníky odehrává příběh osob, které podlehly vábení drog. Interiér vagónů je zpracován velmi realisticky a působí na všechny lidské smysly. Samotný příběh aktérů vtahuje návštěvníky do samotného děje.³³ Tento projekt funguje v rámci vybraných evropských zemích (Německo, Polsko, Slovensko, Ukrajina, Rakousko). Projekt je zaměřen na současnou mládež a děti. Vhodným zpracováním příběhu, kdy jsou návštěvníci vtáhnuti do promítaného příběhu, který je doplněn reálnými kulisami, zvukem a obrazem, poskytuje návštěvníkům reálný pohled na drogovou problematiku, zejména jaký mají drogy dopad na fungování jedince, jakým způsobem ovlivňují drogy jeho psychiku.

³³ <http://www.revolutiontrain.cz/v2/projekt.php>

Na republikové úrovni již probíhá preventivní program UNPLUGGED, který je zaměřen na prevenci užívání omamných a psychotropních látek. Tento preventivní program je cílen na žáky 6. tříd, což znamená, že je určen pro 11 až 13-ti leté děti. V rámci tohoto programu jsou žákům předávány důležité informace během připravených aktivit týkající se užívání drog, tabáku a alkoholu. Cílem projektu je snaha o snížení počtu prvokonzumentů alkoholu nebo drog a dále co nejvíce oddálit možnost, kdy se dítě setká s drogou. Vzhledem k tomu, že tento projekt je určen pro skupiny žáků, veškeré činnosti se provádí v třídním kolektivu. Dobrý (zdravý) třídní kolektiv, který se zajímá o sport nebo volnočasové aktivity, může vést některé jednotlivce, kteří jsou ohroženi rizikovým chováním, k lepšímu způsobu života.

Závěr

Zvolené téma pro tuto bakalářskou práci, volný čas jako prevence rizikového chování, jsem si vybrala z několika důvodů, ale tím hlavním důvodem byla skutečnost, že můj syn se stal obětí šikany na základní škole. Volnočasové aktivity byly jedním z nástrojů, kterými se rizikové chování na základní škole eliminovalo.

V této bakalářské práci jsem si vytýčila cíl, popsat a uvést, jakými vhodnými volnočasovými aktivitami můžeme v dnešní době předcházet vybraným formám rizikového chování. Prostudováním písemných materiálů, návštěvou sportovních klubů, Domu dětí a mládeže a organizací, které se zabírají volnočasovými aktivitami, mohu potvrdit, že mnohé volnočasové aktivity, které jsou prováděny pravidelně a pod dohledem zkušených pracovníků, pedagogů či trenérů, jsou účinným nástrojem proti formám rizikového chování. Volnočasové aktivity, ať se již jedná o sportovní nebo kulturní zájmové činnosti, tak zcela určitě napomáhají snižovat faktory samotného vzniku rizikového chování. Důležitými aspekty, které snižují vznik rizikového chování, jsou zejména chuť, snaha a zájem dítěte se věnovat volnočasovým aktivitám.

Ve své práci jsem v první kapitole popsala, jakým způsobem tráví volný čas dnešní mládež a jaké nejčastější negativní faktory způsobují, že se dnešní mládež neumí aktivně zapojit do volnočasových aktivit. Mezi tyto faktory nebo příčiny patří vyznávané hodnoty nejenom samotného dítěte, ale i jeho rodiny, značný vliv na dítě má jeho bezprostřední okolí, výchova a škola. Jedním z největších negativních faktorů jsou masmédiá, která ovlivňují a prakticky i řídí život dětí a mládeže, neboť to co není na sociálních sítích, jakoby nebylo. Nejpodstatnější vliv na dítě má jeho rodina, která by mu měla vytvářet nejenom podmínky, ale i ukazovat správný směr.

Ve druhé kapitole jsem se zaměřila na příčiny jednotlivých forem rizikového chování. Nejčastějšími příčinami jsou malá psychická vyzrálost dětí, prostředí, ve kterém děti žijí, třídní kolektiv, negativní zkušenost s konkrétním druhem rizikového chování, méněcennost nebo fyzický hendikep. Děti jsou snadno ovlivnitelné, důvěřivé a podléhají často různým emocím. Tyto a další příčiny způsobují, že někteří jednotlivci vytváří pro své okolí velký problém.

Třetí kapitola byla věnována subjektům a organizacím, které vytvářejí pro děti taková prostředí, ve kterých se mohou bezpečně věnovat volnočasovým aktivitám. Snahou těchto subjektů je, aby byly děti co nejvíce eliminovány od rizikového chování. Mezi tyto subjekty patří: rodina, škola, zájmové a sportovní spolky, Domy dětí a mládeže a v neposlední řadě i nízkoprahová zařízení dětí a mládeže.

Za hlavní kapitolu považuji kapitolu č. 4, která je věnována volnočasovým aktivitám jako vhodným formám prevence rizikového chování. Z osobní zkušenosti vím, že volnočasové aktivity napomáhají předcházet některým druhům či formám rizikového chování. Tyto aktivity posilují nejenom zdravý životní postoj jedinců, zejména případných obětí rizikového chování. V rámci volnočasových aktivit, ať již sportovních či kulturních, si děti vytváří sociální vazby, soudržnost kolektivu, který jim do určité míry poskytuje ochranu. Volnočasové aktivity se často objevují v rámci nespecifické primární prevence ve formě zájmových a sportovních kroužků. Mottem těchto preventivních aktivit je známé rčení “kdo si hraje, nezlobí“. Osobně se domnívám, že dlouhodobá aktivní a cílená práce s dětmi má svůj opodstatněný smysl. Děti, které mají zájem o volnočasové aktivity a cítí ze strany rodičů podporu, nejsou zpravidla terčem rizikového chování. Naopak děti, které nejeví žádný zájem o jakoukoli činnost, nudí se, jsou vhodnými kandidáty pro některou z forem rizikového chování.

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, zda volnočasové aktivity mohou být vhodnou formou prevence rizikového chování. Domnívám se, že právě volnočasové aktivity jsou velmi vhodnou formou prevence. Mnohé děti a jejich rodiče sice volnočasové aktivity nevnímají jako určitý druh prevence, ale právě tyto aktivity napomáhají předcházet některým formám rizikového chování. Z mého pohledu bych navrhovala, aby konkrétní zájmové kroužky byly více dotovány ze strany státu nebo samosprávných územních celků (krajů, obcí), aby byly dostupné pro co největší počet dětí. Jak jsem již jednou v této práci uvedla, značné finanční prostředky, které jsou často vynakládány na eliminaci důsledků rizikového chování, přesahují výši prostředků, které jsou vynakládány na prevenci.

Literatura

Knihy a jiná samostatná díla

BEDNÁŘOVÁ, Zdena, PELECH, Lubomír. *Sociální práce na ulici*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-048-1.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Prekriminalita dětí a kriminalita mladistvých, kterým byla uložena ochranná opatření*. Praha: Policejní akademie ČR, 2002. ISBN neuvedeno.

FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0.

HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: Současné trendy*. Praha: Portál2008. ISBN 978-80-7367-473-1.

HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav, PÁVKOVÁ, Jiřina, 2010. *Pedagogika volného času. 2. přepracované vydání*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-471-6.

HOFBAUER, Břetislav 2004. *Děti, mládež a volný čas. 1. vyd.* Praha: Portál. ISBN 80-7178-927-5.

CHMELÍK, Jan. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty. 1. vyd.* Praha: Nakladatelství Linde Praha, a.s., 2001. ISBN 8072012657.

KAPLÁNEK, Michal. *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase. Vyd. 1.* Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0450-3.

KAPLÁNEK, Michal. *Volný čas a jeho význam ve výchově, vydání první*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1250-8.

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování. 2. vyd.* Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7367-014-3.

MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence: situace, východiska, programy*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2.

MATOUŠEK Oldřich, MATOUŠKOVÁ Andrea. *Mládež a delikvence*. Praha, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.

MIOVSKÝ, Michal., ZAPLETALOVÁ, Jana. *Systém primární prevence rizikového chování na rozcestí: specializace versus integrace*

MIOVSKÝ, Michal., SKÁCELOVÁ, Lenka., ZAPLETALOVÁ, Jana., NOVÁK, Petr. (Eds.) (2010). *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN, Univerzita Karlova v Praze & Togga. ISBN 978-80-87258-47-7.

NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost. Vyd. 4., aktualiz.* Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-908-8.

NEŠPOR Karel, CSÉMY Ladislav, SOVINCOVÁ Hana. *Programy prevence závislosti a možnosti jejich hodnocení*. Praha: SZÚ, 1998. ISBN 80-7071-110-8.

NIKL, Jaroslav. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*. Praha: Policejní akademie ČR, 2000. ISBN 80-7251-033-9.

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: portál, 1999. ISBN 80-7178-295-5

PEŠATOVÁ, Ilona. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. Liberec: TU, 2007. ISBN 978-80-7372-291-3.

POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. *Prevence sociálně patologických jevů*. 3. vyd. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003. ISBN 80-86568-04-0.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.

Právní předpisy

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů a novel

Internetové zdroje

<https://jindrichuvhradec.charita.cz/res/archive/006/000852.pdf?seek=1531414145>

<http://proti-sikane.saferinternet.cz/sikana-a-kybersikana>

<https://www.dchcb.cz/kdo-jsme/archiv/navstivili-jsme/farni-charita-v-jindrichovehradci-slavnostne-pozehnala-nove-prostory-s-mladym-duchem/>

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/vyzva-na-podporu-aktivit-v-oblasti-pirmanri-prevence>

<http://www.revolutiontrain.cz/v2/projekt.php>

Slovníček

Apriori – předem

Chování je psychický jev, který je objektivní, pozorovatelný, měřitelný. Představuje soubor vnějších projevů, činností, jednání a reakcí organismu. Na základě chování posuzujeme psychický stav jedince.

Návykové látky - v obecné rovině můžeme do skupiny návykových látek zahrnovat omamné a psychotropní látky a jedy, ale i alkohol a dále látky, které mohou negativně ovlivnit psychiku člověka a zejména jeho rozpoznávací, ovládací schopnosti.

Prevence je velmi často používaným slovem v moderní společnosti. Slovo prevence pochází z latiny a vyjadřuje opatření, která jsou učiněná předem.

Rasismus je nevědecká teorie předpokládající, že biologický a etnický původ určuje kulturní, psychickou (mentální) povahu populací, které se vzájemně dělí na vyšší a nižší, převzato ideologiemi, které zdůrazňují nadřazenost bílé rasy nad ostatními „méně cennými rasami.“³⁴

Rizikové chování - pod pojmem rizikové chování rozumíme chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost.³⁵

Šikana je jako pojem definována v obecné rovině jako úmyslné a opakované fyzické i psychické ubližování slabšímu jedinci (skupině) vždy silnějším jedincem (skupinou).

Volný čas v anglickém překladu *leisure time*, můžeme v obecné rovině chápat jako systém dobrovolně uskutečňovaných činností. Volný čas lze také definovat jako opak

³⁴ CHMELÍK, J. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Linde Praha, a.s., 2001. s. 9

³⁵ MIOVSKÝ, M., ZAPLETALOVÁ, J. *Systém primární prevence rizikového chování na rozcestí: specializace versus integrace*, s. 23

nutné práce a povinností, dobu, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybírat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění.³⁶

Xenofobie - nedůvěra ke všemu cizímu, novému, charakteristické projevy odporu, nepřátelství, nejčastějším projevem je odpor vůči občanům jiné barvy pleti, jiné národnosti, jazyka, náboženství, kultury, projevující se nepřátelstvím proti cizincům, imigrantům, uprchlíkům apod.³⁷

Záškoláctví - zvláštní je případ absentérství, kdy se žák úmyslně, bez omluvitelného důvodu a bez vědomí rodičů, popř. souhlasu rodičů, nezúčastňuje vyučování a zdržuje se mimo domov, má zpravidla souvislost se školní neúspěšností žák.³⁸

Závislost - v obecné rovině ji můžeme definovat jako stav, kdy je někdo podmíněn nějakou okolností nebo situací, kterou potřebuje (nebo si myslí, že ji potřebuje) ke své existenci. Závislost zpravidla dělíme do dvou skupin a to na závislost psychickou a závislost fyzickou.

³⁶ PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. Praha 1999, Portál s.r.o., s. 15, ISBN 80-7178-295-5

³⁷ CHMELÍK, J. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Linde Praha, a.s., 2001. s. 10

³⁸ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 310

Přílohová část

Příloha I.

Farní charita v Jindřichově Hradci slavnostně požehnala nové prostory s mladým duchem

Jindřichův Hradec – Farní charita v Jindřichově Hradci ve středu 23. 1. 2019 slavnostně otevřela a požehnala své nové prostory na adrese Archiváře Teplého 1306. V těch bude nyní provozovat staronové nízkoprahové centrum pro děti a mládež, ale také další dvě služby pro osoby v nouzi a rodiny s dětmi.

23. ledna odpoledne zavítalo na slavnostní otevření s požehnáním prostor hojné množství podporovatelů místní Charity. V prvním patře výrazně žluté budovy je čekaly nové útulné prostory a mladý kolektiv pracovníků.

Nové prostory přišel požehnat P. Ivo Prokop, okrskový vikář z Jindřichova Hradce společně s místním farním vikářem P. Jozefem Gumenickým. „Vážím si toho, kolik se tu udělalo práce za tak krátký čas. Před několika měsíci to tu vypadalo zcela jinak. Nyní prostředí působí lákavě, člověk by měl chuť si tu hned začít hrát. Požehnání prostor by mělo napomoci tomu, aby se tu lidé cítili dobře, a když odtud budou odcházet, aby odcházeli

s radostí, že se tu setkali s láskou a pochopením těch, kteří lásku konají v praxi“, uvedl slavnostní otevření P. Prokop.

„Každý z nás potřebuje domov, hezké a důležité místo, kde se cítíme dobře. Stejně tak Charita potřebuje mít dobré zázemí, dobré pracovní podmínky a důstojné prostředí pro zaměstnance i klienty, o které se v našich službách staráme. Myslím, že tyto nové prostory jsou novým impulsem pro další posun Farní charity Jindřichův Hradec, a díky hezkému zázemí se třeba budou zaměstnanci do práce více těšit“, podpořil svým úvodním slovem Jiří Kohout, ředitel Diecézní charity České Budějovice, která je nadřízenou složkou FCH v Jindřichově Hradci.

Za tímto „novým domovem“ pro jindřichohradeckou farní charitu stojí spolupráce Charity s městem, farnostmi, ochotnými farníky, dobrovolníky a českobudějovickou diecézní Charitou.

Před rokem a půl, kdy nastupovala do funkce ředitelky jindřichohradecké farní Charity Karolína Píchová, byla tato Charita ospalou starší dámou. Paní ředitelka se svým týmem sem však přinesla svěží vítr a elán, který je znát na všechny strany, včetně spolupráce s městem, farnostmi a okolím. Dnes je Farní charita Jindřichův Hradec energickou slečnou, čemuž odpovídají i tyto nové prostory“, pochválil vedení místní

Charity Jiří Kohout a dodal: *„Chtěl bych jindřichohradecké farní Charitě, všem pracovníkům, dobrovolníkům a klientům popřát, aby se jim v těchto prostorách dobře pracovalo a našli zde domov.“*

Jindřichohradecká farní charita přesunula na novou adresu Poradnu pro lidi v nouzi a Sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi. Novinkou je také Nizkoprahové centrum pro děti a mládež Kompas (dále NZDM Kompas) pro děti od 7 do

22 let. „Obdobné zařízení pro děti a mládež v Jindřichově Hradci velmi chybělo, také proto jsme ho ze Starého Města pod Landštejnem (tehdy ještě s názvem NZDM Síť) přesunuli právě sem. Nové a větší prostory jsou velkým bonusem. Věříme, že sem místní mládež najde cestu a zařízení tak bude mít smysl a funkčnost“, upřesňuje vize ředitelka jindřichohradecká charity Karolína Píchová.

Velkou výhodou je, že na stejné adrese, kde funguje NZDM Kompas, sídlí také další charitní služby – Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi a Poradna pro osoby v nouzi, ve kterých mohou s dětmi i jejich rodinami dále pracovat na řešení problémů se vztahy v rodině, ve výchově, hygieně, se závislostmi, šikanou apod. Hlavním sídlem farní Charity i nadále zůstává tzv. „Bílý dům“ v ulici Pravdova, kde je dále skrze službu Samaritán poskytováno základní sociální poradenství a materiální pomoc. Na Nežárecké ulici pak zůstává Noclehárna sv. Antonína pro muže.

„Děkujeme všem, kteří se podíleli na nelehkém hledání nových prostor a následném stěhování. Ráda bych poděkovala za Vaši podporu a pomoc. To, že se z Farní charity Jindřichův Hradec stává mladá energická dáma, je jen díky Vám. Nezvládl by to jeden jediný člověk sám, bez pomoci druhých“, dodala ředitelka Karolína Píchová.

Text a foto: Martina Baráková, DCH ČB³⁹

³⁹ <https://www.dchcb.cz/kdo-jsme/archiv/navstivili-jsme/farni-charita-v-jindrichove-hradci-slavnostne-pozehnala-nove-prostory-s-mladym-duchem/>

Příloha II.

JINDŘICHŮV HRADEC

17. - 18. 10. 2018

Vlak bude přistaven v železniční stanici **Jindřichův Hradec**.

Program pro školy na základě rezervace od 8:00 h do 14:20 h zdarma.

Vstup pro veřejnost od **15:30 h** do **18:00 h** zdarma.

CO DĚLÁTE PRO TO, ABY VAŠE DÍTĚ NEBRALO DROGY?

PŘIJĚTE K NÁM. NÁŠ PROTIDROGOVÝ PROGRAM PRO DĚTI I RODIČE MÁ TISÍCE Kladných REFERENCÍ
(doporučený minimální věk je 10 let).

WWW.REVOLUTIONTRAIN.CZ

+420 774 724 757

FACEBOOK.COM/REVOLUTIONTRAIN

Partneři:

